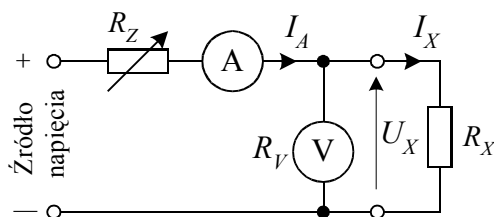

Ćwiczenie nr 4. Liniowe i nieliniowe elementy bierne obwodów elektrycznych

Cel ćwiczenia: Zapoznanie się ze sposobem opracowania wyników pomiarowych, obliczeniem niepewności wyniku pomiaru pośredniego. Zwrócenie uwagi na fakt, że niepewność pomiaru pośredniego zależy od niepewności pomiarów bezpośrednich i od mierzonej wielkości. Zapoznanie się z elementami liniowymi i nieliniowymi oraz wybranymi układami do pomiaru rezystancji.

1. Program ćwiczenia

- 1.1. W układzie jak na rys.1 wykonać pomiary charakterystyk napięciowo - prądowych $U = f(I)$ następujących elementów: rezystor, żarówka, dioda półprzewodnikowa spolaryzowana w kierunku przewodzenia.
- 1.2. W celu porównania, zmierzyć rezystancję ww. elementów bezpośrednio omomierzem cyfrowym.
- 1.3. Wykreślić charakterystyki napięciowo-prądowe badanych elementów.
- 1.4. Obliczyć rezystancje statyczne R_S mierzonych elementów i sporządzić ich wykresy $R_S = f(I)$, obliczyć niepewności pomiarów rezystancji statycznych: $\delta R_S, \Delta R_S$.
- 1.5. Obliczyć rezystancję przyrostową R_P mierzonych elementów i wykonać ich wykresy $R_P = f(I)$, obliczyć niepewności wyznaczenia rezystancji przyrostowych: $\delta R_P, \Delta R_P$.
- 1.6. Umieścić w sprawozdaniu wnioski na podstawie analizy otrzymanych wykresów, obliczonych wartości rezystancji (R_S, R_P) i ich niepewności $\delta R_S, \delta R_P$.

Rys.1. Schemat połączeń do pomiaru rezystancji statycznej i przyrostowej.

Rezystor R_Z zastosowano w celu zabezpieczenia badanych elementów przed uszkodzeniem.**Uwaga! Wstępnie nastawić R_Z na maksymalną wartość.**

- 1.7. Przykłady tabel zawierających wyniki pomiarów i obliczeń.

Tab.1. Wyniki pomiarów bezpośrednich i ich niepewności

Lp.	I_A [mA]	ΔI_A [mA]	δI_A [%]	$(I_A \pm \Delta I_A)$ [mA]	U_V [V]	ΔU_V [V]	δU_V [%]	U_V [V] $\pm \Delta U_V$ [V]
1								
⋮								

Tab.2. Wyniki pomiarów rezystancji statycznych.

I_A [mA]	$(R_S \pm \Delta R_S)$ [Ω]	δR_S [%]
1		
⋮		

Tab.3. Wyniki pomiarów rezystancji przyrostowych

I_P [mA]	$(R_P \pm \Delta R_P)$ [Ω]	δR_P [%]
1		
⋮		

Uwagi do wykonania pomiarów i ich opracowania:

- Jako zmienną niezależną przyjąć natężenie prądu I_A . Liczba punktów pomiarowych ≥ 10 , a ich rozmieszczenie na osi natężenia prądu w przybliżeniu równomierne.
- Wartości prądów i napięć odczytywać i zapisywać z pełną dokładnością.
- Obliczyć wartości rezystancji przyrostowych R_P (tab. 3) na podstawie dwóch sąsiednich punktów pomiarowych j, k (w sensie wartości prądu I_A), biorąc punkty o numerach (1, 2), (2, 3), (3, 4), itd. Wartości natężenia prądu I_P obliczać jako średnią z wybranych punktów: $I_P = \frac{1}{2} (I_{Aj} + I_{Ak})$.
- Zaleca się powtórzyć obliczenia wartości rezystancji przyrostowych R_P (tab. 3) z dwóch, nie sąsiednich punktów pomiarowych (w sensie wartości prądu I_A) lecz bliskich: (1, 3), (2, 4), (3, 5), itd.
- Charakterystyki napięciowo - prądowe badanych elementów zaleca się umieścić na wspólnym wykresie $U = f(I)$. Podobnie postąpić przy realizacji wykresów w punktach 1.4 i 1.5.

Ćwiczenie nr 4. Liniowe i nieliniowe elementy bierne obwodów elektrycznych**2. Wprowadzenie**

Pomiar pośredni występuje wtedy, gdy wynik pomiaru nie jest bezpośrednio wskazany przez przyrząd pomiarowy, najczęściej jest on funkcją wyników kilku pomiarów bezpośrednich. Zagadnienia występujące w pomiarach pośrednich zostaną przedstawione na przykładzie pomiaru rezystancji w obwodach prądu stałego. Rezystancja określa właściwości dwójnika w obwodach prądu stałego lub składowej czynnej impedancji w obwodach prądu zmiennego. Wyróżnia się elementy liniowe i nieliniowe, zależnie od kształtu ich charakterystyki napięciowo-prądowej.

Rezystory *liniowe* mają stałą wartość rezystancji, niezależną od wartości prądu płynącego przez ten rezystor. Do opisu rezystorów *nieliniowych* wprowadza się trzy typy rezystancji: *statyczną*, *przyrostową* i *dynamiczną*.

Rezystancje statyczną i przyrostową definiuje się dla prądu stałego, w warunkach ustalonych termicznie, w następujący sposób:

- statyczna R_S – stosunek spadku napięcia U na rezystorze do prądu I płynącego przez rezystor:

$$R_S = \frac{U}{I}$$

- przyrostowa R_P – stosunek przyrostu spadku napięcia ΔU_P na rezystorze do przyrostu prądu ΔI_P

wywołującego ten spadek:

$$R_P = \frac{\Delta U_P}{\Delta I_P}$$

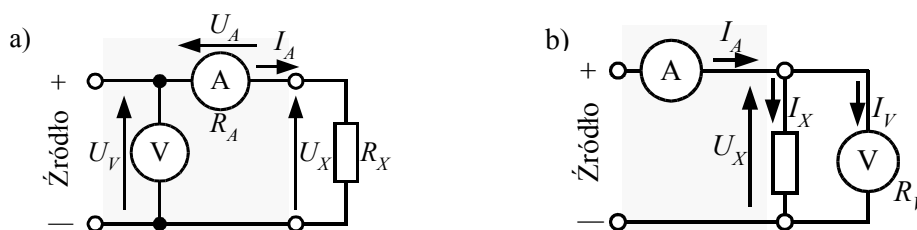
Rezystancja dynamiczna – jest definiowana przy prądzie zmiennym występującym razem z prądem stałym, amplituda prądu zmiennego powinna być znacznie mniejsza od prądu stałego.

Rezystancje: statyczna, przyrostowa, dynamiczna mogą mieć wartości zbliżone lub mogą się znacznie różnić między sobą w zależności od typu rezystora.

W rezystorze liniowym rezystancje: statyczna, przyrostowa i dynamiczna są sobie równe.

Rezystancję można mierzyć bezpośrednio za pomocą omomierza (analogowy, cyfrowy), mostka czteroramiennego Wheatstone'a, mostka sześcioramiennego Thomsona (jeśli mała wartość R) oraz pośrednio przy zastosowaniu metod: technicznej lub porównawczej.

Pomiar rezystancji metodą techniczną polega na pomiarze: prądu I_X płynącego przez rezystor i spadku napięcia U_X wywołanego tym prądem. Wartość rezystancji oblicza się z prawa Ohma. Stosuje się dwa układy pomiarowe: układ z poprawnym pomiarem prądu (*PPP*) i układ z poprawnym pomiarem napięcia (*PPN*) dlatego, że nie można jednocześnie zmierzyć poprawnie prądu płynącego przez rezystor i spadku napięcia na rezystorze (rys.2). Ten fakt jest źródłem błędu systematycznego nazywanego błędem metody¹.

Rys.2. Metoda techniczna pomiaru rezystancji.

- układ pomiarowy z poprawnym pomiarem prądu (*PPP*) płynącego przez rezystor - napięcie wskazane przez woltomierz jest powiększone o spadek napięcia na amperomierzu: $U_V = U_X + U_A$,
- układ pomiarowy z poprawnym pomiarem napięcia (*PPN*) na rezystorze – prąd wskazany przez amperomierz jest powiększony o prąd pobierany przez woltomierz: $I_A = I_X + I_V$

Układ *PPN* jest stosowany do pomiaru małych wartości rezystancji mierzonej (w stosunku do rezystancji woltomierza), zaś w układzie *PPP* błąd metody maleje wraz ze wzrostem wartości rezystancji mierzonej (w stosunku do rezystancji amperomierza).

¹ Przy znajomości rezystancji wewnętrznej przyrządu pomiarowego (amperomierza w układzie *PPP* lub woltomierza w układzie *PPN*), wartość tego błędu można obliczyć i uwzględnić w wyniku w formie poprawki, uzyskując w ten sposób poprawną wartość wielkości mierzonej, tzn. nieobciążoną błędem metody. Wartość poprawna rezystancji jest wyznaczona z niepewnością wynikającą z dokładności użytych przyrządów.

Ćwiczenie nr 4. Liniowe i nieliniowe elementy bierne obwodów elektrycznych

W przypadku, kiedy błąd metody jest pomijalnie mały w stosunku do niepewności pomiaru rezystancji, można stosować wzór uproszczony:

$$R_x = \frac{U_x}{I_x} \cong \frac{U_V}{I_A} \quad \text{gdzie: } U_V, I_A - \text{odpowiednio wskazania woltomierza i amperomierza}$$

Niepewność wyniku pomiaru rezystancji statycznej, wyznaczono metodą różniczki zupełnej:

$$\delta R_x = (\delta U_x + \delta I_x)$$

Jest ona sumą niepewności względnych pomiaru: napięcia δU_x i prądu δI_x .

Rezystancję przyrostową R_p , która występuje przy prądzie I_p , wyznacza się na podstawie dwóch punktów pomiarowych j, k o współrzędnych: (I_j, U_j) i (I_k, U_k) według wzoru:

$$R_p = \frac{U_k - U_j}{I_k - I_j}$$

Jest to uśredniona wartość rezystancji z przedziału zawartego pomiędzy tymi punktami. Jest ona przypisana do prądu I_p , który jest średnią z tego przedziału: $I_p = \frac{1}{2}(I_j + I_k)$.

Niepewność pomiaru rezystancji przyrostowej również δR_p wyznaczono metodą różniczki zupełnej:

$$\delta R_p = \left| \frac{\Delta U_k + \Delta U_j}{U_k - U_j} \right| + \left| \frac{\Delta I_k + \Delta I_j}{I_k - I_j} \right|,$$

gdzie: $\Delta U_j, \Delta U_k, \Delta I_j, \Delta I_k$ - niepewności pomiarów, odpowiednio: napięć i prądów.

Niepewność wyznaczenia rezystancji przyrostowej zależy od niepewności wyznaczenia przyrostów napięcia i prądu oraz od odległości pomiędzy tymi punktami.

3. Obliczanie niepewności w pomiarach pośrednich

Do obliczania niepewności pomiaru pośredniego zalecane jest stosowanie *metody różniczki zupełnej*². Zostanie to wyjaśnione na przykładzie funkcji trzech zmiennych:

$$w = f(x, y, t).$$

Wartości zmiennych x, y, t , reprezentują wyniki pomiarów bezpośrednich. Jeśli są znane niepewności pomiarów bezpośrednich, to niepewność pomiaru pośredniego Δw_R oblicza się z następującej zależności:

$$\Delta w_R = \frac{\partial w}{\partial x} \Delta x_R + \frac{\partial w}{\partial y} \Delta y_R + \frac{\partial w}{\partial t} \Delta t_R \quad (1)$$

gdzie: $\frac{\partial w}{\partial x}, \frac{\partial w}{\partial y}, \frac{\partial w}{\partial t}$ - pochodne cząstkowe³ funkcji $w(x, y, t)$ odpowiednio dla zmiennych x, y, t ,

$\Delta x_R, \Delta y_R, \Delta t_R$ - niepewności pomiarów bezpośrednich.

Niepewność pomiaru pośredniego Δw wyznacza się jako przypadek najgorszy z możliwych. Oblicza się z następującej zależności:

$$\Delta w = \left| \frac{\partial w}{\partial x} \Delta x \right| + \left| \frac{\partial w}{\partial y} \Delta y \right| + \left| \frac{\partial w}{\partial t} \Delta t \right| \quad (2)$$

gdzie: $\Delta x, \Delta y, \Delta t$ - niepewności pomiarów bezpośrednich

$|\cdot|$ - moduł wartości (wartość bezwzględna), użycie tego operatora zapewnia maksymalną możliwą wartość błędu.

Uwaga!

W praktyce często spotykaną postacią funkcji jest iloczyn wielkości pośrednich, które mogą wystąpić w dowolnych potęgach np.:

$$w = A \cdot x^m \cdot y^n \cdot t^k \quad (3)$$

gdzie: x, y, t - zmienne reprezentujące wyniki pomiarów bezpośrednich,
 m, n, k - liczby rzeczywiste będące wykładnikami potęg, A - stała.

² Funkcja wyrażająca wartość wyniku pomiaru pośredniego musi być ciągła i różniczkowalna.

³ Pochodną cząstkową funkcji wielu zmiennych dla wybranej zmiennej oblicza się w ten sposób, że pozostałe zmienne traktuje się jako stałe.

Ćwiczenie nr 4. Liniowe i nieliniowe elementy bierne obwodów elektrycznych

W tym szczególnym przypadku, do obliczania niepewności jest znacznie wygodniej skorzystać z metody różniczkowej logarytmicznej. W tej metodzie najpierw należy wykonać operację logarytmowania (otrzymuje się sumę logarytmów poszczególnych zmiennych), a następnie postąpić podobnie jak przy obliczaniu niepewności metodą różniczkowej zupełnej. Wynikiem tych operacji jest zależność:

$$\delta w = |m \cdot \delta x| + |n \cdot \delta y| + |k \cdot \delta t|, \quad (4)$$

$$\text{gdzie: } \delta w, \delta x, \delta y, \delta t - \text{niepewności względne: } \delta w = \frac{\Delta w}{w}, \delta x = \frac{\Delta x}{x}, \delta y = \frac{\Delta y}{y}, \delta t = \frac{\Delta t}{t}.$$

W tym przypadku, niepewność względna pomiaru pośredniego δw jest sumą niepewności względnych pomiarów bezpośrednich wziętych z wagą proporcjonalną do wykładnika potęgi, z jakim dany wynik pomiaru bezpośredniego występuje w wyrażeniu na wartość pomiaru pośredniego.

Przykład 1. Dane są wartości pomiarów bezpośrednich i ich niepewności: $x \pm \Delta x$, $y \pm \Delta y$. Wyznaczyć niepewność bezwzględną pomiaru Δw dla wyrażenia: $w(x, y) = A \cdot x - B \cdot y$; A i B – stałe.

Rozwiązanie:

Korzystając ze wzoru (2) obliczono najpierw wartości pochodnych: $\frac{\partial w(x, y)}{\partial x} = A$, $\frac{\partial w(x, y)}{\partial y} = -B$,

a następnie po podstawieniu do wzoru (2) otrzymano: $\Delta w = (|A \cdot \Delta x| + |-B \cdot \Delta y|)$

Ostatecznie po wykonaniu operacji $|-|$ otrzymano wyrażenie na niepewność: $\Delta w = (A \cdot \Delta x + B \cdot \Delta y)$

Przykład 2. Zmierzona częstotliwość drgań obwodu rezonansowego złożonego z indukcyjności L i pojemności $C = 1000$ pF (niepewność wykonania $\pm 0,1$ %) wynosi $50,15$ kHz $\pm 0,05$ kHz. Obliczyć wartość indukcyjności L [mH] i bezwzględną niepewność jej wyznaczenia.

$$\text{Częstotliwość drgań obwodu rezonansowego wyraża się wzorem: } f = \frac{1}{2 \cdot \pi \cdot \sqrt{L \cdot C}}.$$

Rozwiązanie: Dane: $f = 50,15$ kHz = $50,15 \cdot 10^3$ Hz, $C = 1000$ pF = $1 \cdot 10^{-9}$ F.

Po przekształceniu, poszukiwania wartość indukcyjności L wyraża się wzorem: $L = \frac{1}{(2\pi f)^2 C}$, zatem:

$$L = \frac{1}{(2\pi \cdot 50,15 \cdot 10^3 [\text{Hz}])^2 \cdot 1000 \cdot 10^{-12} [\text{F}]} = 0,010071598 [\text{H}] = 10,071598 [\text{mH}].$$

Jak można zauważyć, funkcja wyrażająca indukcyjność L ma postaci iloczynu zmiennych. Dla ułatwienia

wzór na L zapisano w postaci: $L = \frac{1}{4} \pi^{-2} \cdot f^{-2} \cdot C^{-1}$.

W takim przypadku, wartość niepewności względnej δL , można obliczyć korzystając ze wzoru (4):

$$\delta L = |-2\delta\pi| + |-2\delta f| + |-\delta C|.$$

Po wyznaczeniu wartości bezwzględnych (operacja $|-|$) ostatecznie otrzymano:

$$\delta L = 2\delta\pi + 2\delta f + \delta C, \quad \text{gdzie: } \delta L = \frac{\Delta L}{L}, \delta\pi = \frac{\Delta\pi}{\pi}, \delta f = \frac{\Delta f}{f}, \delta C = \frac{\Delta C}{C}$$

Przyjmując, że błąd przybliżenia⁴ liczby π jest pomijalnie mały, wyrażenie na δL się upraszcza i przyjmuje wartość:

$$\delta L[\%] = 2\delta f + \delta C = 2 \cdot \frac{0,05 [\text{kHz}]}{50,15 [\text{kHz}]} \cdot 100\% + 0,1\% \cong 0,3 \%,$$

$$\text{stąd: } \Delta L = \delta L \cdot L = 0,3\% \cdot L = 0,003 \cdot 10,071598 [\text{mH}] \cong 0,03 [\text{mH}].$$

Ostatecznie poszukiwana indukcyjność wraz z niepewnością przyjmuje wartość: $L = (10,07 \pm 0,03)$ mH.

⁴ Kalkulatory "inżynierskie" mają wartość π zapisaną w swojej pamięci z dokładnością przynajmniej do 8 cyfr znaczących, w takim przypadku błąd przybliżenia jest do pominięcia, natomiast przybliżenie π liczbą 3,14 jest obciążone ujemnym błędem o wartości $-0,05$ %.

Ćwiczenie nr 4. Liniowe i nieliniowe elementy bierne obwodów elektrycznych**4. Zadania i pytania kontrolne**

- Zastosować metodę różniczki zupełnej do obliczenia niepewności wyznaczenia w dla następujących wyrażeń: $W = 2y^2 - 4xy$, $Z = 5x^3/y^2$. Wartości niepewności Δx i Δy są znane.
Uwaga. Zastosowanie metody różniczki logarytmicznej do wyrażenia Z pozwala na uproszczenie obliczeń.
- Zastosować metodę różniczki zupełnej do obliczenia niepewności bezwzględnej dla

$$\text{następujących wyrażeń: } W_1 = \sqrt{x^2 + y^2}, W_2 = \sqrt{x^2 - y^2}, W_3 = \arcsin\left(\frac{x}{y}\right), W_4 = \arccos\left(\frac{x}{y}\right).$$

Wartości niepewności bezwzględnych Δx i Δy są znane.

Uwaga. W obliczeniach należy uwzględnić pochodną wewnętrzną.

- Czy wyniki pomiaru rezystancji omomierzem cyfrowym na jego różnych zakresach pomiarowych będą zgodne ze sobą z dokładnością do niepewności pomiaru w przypadku:
  - rezystora liniowego?
  - diody półprzewodnikowej w kierunku przewodzenia?*Uwagi: 1) Zgodność wyników oznacza wspólny przedział wartości. 2) Omomierz wymusza prąd, który płynie przez mierzony element. Zmiana zakresu powoduje zmianę wartości tego prądu.*
- Wyznaczyć częstotliwość sygnału i jej niepewność, jeśli zmierzony okres drgań ma wartość $T = 82 \text{ ms} \pm 2 \text{ ms}$. Zapisać poprawnie wynik $f \pm \Delta f_x$.
- Woltomierzem analogowym klasy 0,5 na zakresie 7,5 V zmierzono napięcia dwóch źródeł otrzymując następujące wyniki: $U_1 = 7,35 \text{ V}$, $U_2 = 6,00 \text{ V}$. Obliczyć sumę ($U_S = U_1 + U_2$) i różnicę ($U_R = U_1 - U_2$) tych napięć oraz niepewność względną i bezwzględną ich określenia.
- Wyniki pomiaru spadków napięcia na pewnej rezystancji przy dwóch różnych prądach są następujące: $I_1 = 10,8 \text{ mA} \pm 0,1 \text{ mA}$, $U_1 = 3,24 \text{ V} \pm 0,02 \text{ V}$; $I_2 = 12,2 \text{ mA} \pm 0,1 \text{ mA}$, $U_2 = 4,05 \text{ V} \pm 0,02 \text{ V}$. Czy badany element jest elementem liniowym?
Uwaga. Obliczyć wartości rezystancji oraz określić ich niepewności.
- Oszacować minimalną wartość niepewności względnej δR pomiaru rezystancji metodą techniczną, jeśli wiadomo, że do pomiaru prądu zastosowano amperomierz analogowy o wskaźniku klasy 0,5, a do pomiaru spadku napięcia woltomierz analogowy kl. 0,2.
- Określić jak zmieni się niepewność określenia rezystancji przyrostowej R_p , jeśli odległość pomiędzy punktami pomiarowymi wybranymi do określenia tej rezystancji zostanie zmniejszona dwukrotnie? *Uwaga. Przyjąć, że bezwzględne niepewności pomiaru prądów i napięć nie ulegną zmianie.*
- Podać, jakiej relacji należy oczekiwać w układzie PPN pomiędzy rezystancją obliczoną ($R_{obl} = U_V / I_A$) jako iloraz napięcia U_V wskazanego przez woltomierz o rezystancji R_V i prądu I_A wskazanego przez amperomierz, a rezystancją mierzonego rezystora R_X :
  - $R_{obl} < R_X$
  - $R_{obl} = R_X$
  - $R_{obl} > R_X$

Odpowiedzi:

$$1. \Delta W = 4|y - x| \cdot \Delta y + 4|y| \Delta x, \quad \delta Z = 3|\delta x| + 2|\delta y|$$

$$2. \Delta W_1 = \frac{|x \cdot \Delta x| + |y \cdot \Delta y|}{W_1}, \quad \Delta W_2 = \frac{|x \cdot \Delta x| + |y \cdot \Delta y|}{W_2}$$

$$\Delta W_3 = \Delta W_4 = \frac{|x|}{\sqrt{y^2 - x^2}} \left(\frac{\Delta x}{|x|} + \frac{\Delta y}{|y|} \right) [\text{rad}]$$

- a) tak, element liniowy, b) nie, bo ze zmianą prądu zmieni się rezystancja statyczna diody – element nieliniowy.

$$4. f = 12,2 \text{ Hz} \pm 0,3 \text{ Hz}$$

$$5. U_S = 13,35 \text{ V} \pm 0,08 \text{ V}, \quad \delta U_S = 0,6 \%$$

$$U_R = 1,35 \text{ V} \pm 0,08 \text{ V}, \quad \delta U_R = 5,6 \%$$

- Nie jest, ponieważ wartości rezystancji nie mają wspólnego przedziału niepewności.

- $\delta R_{min} = 0,7 \%$. Wystąpi to dla minimalnych niepewności pomiaru napięcia δU_{Rmin} i prądu δI_{Rmin} . Ten przypadek ma miejsce, gdy mierzona wartość jest bliska lub równa wartości zakresu przyrządu.

Dla przyrządów analogowych $\delta X_{min}[\%] = kl$.

- wzrośnie od 2 do 4 razy – patrz str. 3.

- a) ponieważ R_{obl} to równoległe połączenie R_X i R_V .

5. Zestaw przyrządów (na jedno stanowisko):

makieta źródła napięcia (zielona), woltomierz cyfrowy, amperomierz cyfrowy, dekada oporowa, zestaw elementów (żarówka, rezystor, dioda świecąca)

Opracował: dr inż. Adam Krzywaźnia

Institut Inżynierii Biomedycznej i Pomiarowej Wydziału PPT Politechniki Wrocławskiej